

Sygn. akt III USK 121/21

POSTANOWIENIE

Dnia 13 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania A. S.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.

o ubezpieczenie społeczne,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 13 maja 2021 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 8 października 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 8 października 2019 r. oddalił apelację wniesioną przez odwołującą się A. S. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w L. z dnia 19 kwietnia 2019 r., oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L. z dnia 22 listopada 2018 r., którą organ rentowy orzekł, że odwołująca się od dnia 13 października 2015 r. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Odwołująca się A.S. wniosła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 8 października 2019 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest art. 8 ust.

6 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej jako ustawa systemowa) w związku z art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej oraz art. 83 ust. 1 i 2 w związku z art. 41 ust. 12 i 13, art. 68 ust. 1 i art. 86 ust. 1 i 2 ustawy systemowej, a także naruszenie przepisów postępowania, to jest: art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. i art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., a nadto art. 382 k.p.c. i art. 386 § 1 k.p.c.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powołała się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oraz na oczywistą zasadność tego środka zaskarżenia.

Zdaniem skarżącej, występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne polega na rzeczywistym ustaleniu, kiedy i jakie okoliczności oraz ich forma i ilość pozwalają na stwierdzenie, że osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, niemająca prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, dla której podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne stanowi zadeklarowana kwota nie niższa niż 60% kwoty przeciętnego wynagrodzenia, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu na gruncie przepisów art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy systemowej w związku z art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Ustaleniu, jakie inne okoliczności oprócz wskazanych w niniejszej sprawie przed organem rentowym oraz Sądami obu instancji przesądzają o rzeczywistym prowadzeniu działalności gospodarczej i stanowią granicę czy wytyczne do orzekania co do istoty sprawy. Równocześnie skarżąca odwołała się do poglądów prawnych wyrażonych w powołanych przez nią orzeczeniach Sądu Najwyższego, stwierdzając między innymi, że co prawda zarejestrowanie działalności gospodarczej jest czynnością materialno-techniczną, jednakże wynika z niej domniemanie, że działalność jest rzeczywiście prowadzona. Domniemanie to może zaś być obalone w sytuacji, gdy działalność nie spełnia kryteriów legalnej definicji, która odnosi się do sfery faktów, a nie prawa. Tymczasem skarżąca wykazała szereg zdarzeń gospodarczych, które w żadnym stopniu nie wskazywały na pozorność prowadzenia przez nią działalności, lecz na jej ciągłość, nastawienie na zysk oraz zorganizowanie.

Drugim istotnym zagadnieniem prawnym jest rozstrzygnięcie, czy organ rentowy oraz Sądy, wydając swoje orzeczenia, mogły powoływać się na zasady współżycia społecznego jako zasady wynikające z prawa cywilnego. Zastosowanie art. 5 k.c. w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych jest bowiem możliwe jedynie wówczas, gdy przedmiotem badania sądu była czynność prawna, która stanowi tytuł ubezpieczenia (umowa o pracę, umowa prawa cywilnego), natomiast zarejestrowanie działalności gospodarczej jest czynnością materialno-techniczną prawa administracyjnego, a nie czynnością prawną prawa cywilnego.

Co do deklarowanej oczywistej zasadności skargi kasacyjnej skarżąca podniosła z kolei, że dotyczy ona rozważań obejmujących art. 233 § 1 k.p.c. wobec sytuacji, w której organ rentowy i Sądy obu instancji całkowicie pominęły kluczowe dla rozstrzygnięcia fakty oraz zdarzenia gospodarcze wprost wskazujące, że działalność gospodarcza była przez skarżącą prowadzona od dnia 13 października 2015 r. oraz jest nadal prowadzona. Zarówno organ rentowy, jak i Sądy obu instancji odniosły bowiem swoje orzeczenia wyłącznie do początkowego okresu działalności skarżącej.

Końcowo skarżąca podniosła i to, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ponieważ w toku postępowania apelacyjnego nie została zrealizowana zarówno funkcja rozpoznawcza, jak i kontrolna Sądu drugiej instancji, których założenia wyjaśniono w dwóch uchwałach powiększonych składów Sądu Najwyższego mających moc zasad prawnych: z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98 i z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do

rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wypada także przypomnieć, że w przypadku powoływania się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, w uzasadnieniu wniosku powinno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zgodnie ze stanowiskiem jednolicie wyrażanym w judykaturze oznacza to w praktyce, że zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, nie sprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02 LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione

tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467 oraz z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468).

Z kolei zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury skarga jest oczywiście uzasadniona wówczas, jeżeli zaskarżone tą skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jure, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002, nr 20, poz. 494 oraz z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003, nr 18, poz. 437) i jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy jest ono z góry widoczne dla każdego prawnika, bez potrzeby głębszej analizy prawniczej, gdy jest zupełnie pewne i nie może ulegać żadnej wątpliwości, gdy podniesione zarzuty naruszenia wskazanych przepisów są zasadne *prima facie*, bez dokonywania głębszej analizy tekstu tych przepisów i bez doszukiwania się ich znaczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538). Powołanie się przez autora skargi kasacyjnej na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje go zatem do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną, tj. podlegającą uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695). Innymi słowy, jeżeli skarżący powołuje się na oczywistą zasadność skargi, to powinien zawrzeć w niej wywód prawny, z którego ta oczywista zasadność będzie wynikała. Ma to być przy tym zasadność łatwo dostrzegalna już nawet przy pobieżnej lekturze skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., V CSK 459/09, LEX nr 602638).

Zdaniem Sądu Najwyższego, wniosek skarżącej o przyjęcie jej skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia wyżej określonych kryteriów. Co do deklarowanego przez skarżącą występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, Sąd Najwyższy zauważa bowiem, że ta część wniosku, choć odwołuje się do poglądów orzecznictwa wyrażonych w sprawach, w których przedmiotem sporu było podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, to jednak poglądy te traktuje instrumentalnie, o czym świadczy z jednej strony przyznanie przez skarżącą, że wynikające z zarejestrowania działalności gospodarczej domniemanie może być obalone oraz że legalna definicja działalności gospodarczej odnosi się do elementów ze sfery faktów, a nie prawa, z drugiej zaś sugestia, że skarżąca wykazała przecież szereg zdarzeń gospodarczych, które w żadnym stopniu nie wskazywały na pozorność prowadzenia przez nią działalności, lecz na jej ciągłość, nastawienie na zysk oraz zorganizowanie, czemu nie stała na przeszkodzie ciąża skarżącej.

Sąd Najwyższy przypomina zatem, co trafnie podkreślono między innymi w wyroku z dnia 10 października 2018 r., II UK 287/17 (LEX nr 2561660), że zgodnie z art. 8 ust. 6 ustawy systemowej za podmiot prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą uznawało się podmiot, który prowadził działalność w rozumieniu ustawy o działalności gospodarczej. Definicja legalna pojęcia działalności gospodarczej została zawarta w art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Pod pojęciem działalności gospodarczej rozumie się więc zarobkową działalność wytwórczą, budowlaną, handlową, usługową oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły. Działalność gospodarcza musi odpowiadać pewnym cechom - w ujęciu tradycyjnym działalność gospodarcza charakteryzuje się profesjonalnością, samodzielnością, podporządkowaniem zasadzie racjonalnego gospodarowania, celem zarobkowym, trwałością prowadzenia, wykonywaniem w sposób zorganizowany oraz uczestniczeniem w obrocie gospodarczym. Właściwości cechujące działalność gospodarczą, które powinny występować łącznie to działanie stałe, nieamatorskie, nieokazjonalne, z elementami organizacji, planowania i zawodowości rozumianej jako fachowość,

znajomość rzeczy oraz specjalizacja (zob. "Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz" pod red. B. Gudowskiej i J. Strusińskiej-Żukowskiej, C.H.BECK, Warszawa 2011, s. 106-107, por. także uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 40/91, OSNC 1992 nr 2, poz. 17). Aby więc można było o niej mówić, muszą zostać spełnione kumulatywnie wszystkie przesłanki (zarobkowy charakter prowadzonej działalności, zorganizowany charakter, ciągłość wykonywania działalności). W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że dla zakwalifikowania danej działalności jako działalności gospodarczej - z punktu widzenia przywołanych wyżej przepisów - istotne znaczenie ma jej ciągłość oraz zorganizowany i zarobkowy charakter. Ciągłość w działalności gospodarczej ma dwa aspekty. Pierwszy to powtarzalność czynności, pozwalająca na odróżnienie działalności gospodarczej od jednostkowej umowy o dzieło lub zlecenia albo umowy o świadczenie usługi, które same w sobie nie składają się jeszcze na działalność gospodarczą, zaś drugi aspekt, wynikający zresztą z pierwszego, to zamiar niekrótkiego prowadzenia działalności gospodarczej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2014 r., (LEX nr 1444493) z dnia 13 września 2016 r., I UK 455/15, LEX nr 2122404; z dnia 10 maja 2017 r., I UK 184/16, LEX nr 2305920). Z kolei o zorganizowaniu działalności gospodarczej nie świadczy jedynie jej forma organizacyjno-prawna (zob. W.J. Katner: Prawo o działalności gospodarczej. Komentarz. Orzecznictwo. Piśmiennictwo, s. 21-22), czyli dokonanie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej czy rejestru przedsiębiorców KRS. Organizacji tej nie można bowiem sprowadzać wyłącznie do płaszczyzny formalnej, gdyż ma ona swoje odzwierciedlenie również w płaszczyźnie materialnej (zob. M. Szydło: Swoboda działalności gospodarczej, Warszawa 2005 r., s. 48-55 oraz wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 26 września 1996 r., II FSK 789/07, LEX nr 495147). Zorganizowanie działalności gospodarczej w płaszczyźnie materialnej odbywa się zatem przykładowo przez: zapewnienie kapitału, lokalu, środków biurowych, maszyn, sprzętu, technologii, zatrudnienie pracowników, przedsięwzięcie działań o charakterze marketingowym (informacja, reklama) oraz, ogólnie rzecz ujmując, przez podejmowanie działań zmierzających do uzyskania i utrzymania wymaganych kwalifikacji niezbędnych ze względu na rodzaj wykonywanej

działalności (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 lutego 2016 r., I UK 65/15, LEX nr 2118451; z dnia 16 lutego 2016 r., I UK 77/15, LEX nr 2000382). Kolejnym elementem kreującym działalność gospodarczą jest jej zarobkowy charakter. Działalność jest zarobkowa, jeżeli jest prowadzona w celu osiągnięcia dochodu („zarobku”) rozumianego jako nadwyżka przychodów nad nakładami (kosztami) tej działalności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2013 r., I UK 604/12, OSNP 2014 Nr 2, poz. 30). Przesłanka zarobkowego charakteru działalności zostanie spełniona wtedy, gdy jej prowadzenie przynosi rzeczywisty zysk, ale również wówczas, gdy pomimo jego nieosiągnięcia, przedsiębiorca nastawiony był na uzyskanie dochodu (por. przywołany wyżej wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2016 r., I UK 455/15 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16, LEX nr 2307127; z dnia 15 marca 2018 r., III UK 47/17, LEX nr 2497578).

Sąd Najwyższy dostrzega przy tym, że Sąd drugiej instancji w pełni respektował taki właśnie kierunek wykładni, przyjmując go za podstawę oceny prawnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego, z którego jednoznacznie wynika, że w przypadku skarżącej nie zostały spełnione co najmniej dwa z wyżej wymienionych kryteriów decydujących o uznaniu, że mamy do czynienia w działalnością gospodarczą w rozumieniu art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Działalność ta nie miała bowiem charakteru zorganizowanego i ciągłego, lecz wyłącznie incydentalny (zaledwie cztery usługi przez cztery lata). Dodatkowo nie była też nakierowana na osiągnięcie dochodu, skoro łączny dochód brutto skarżącej z tego tytułu wyniósł zaledwie nieco ponad 2.000 zł. W istocie skarżąca pod pozorem deklarowanej potrzeby rozstrzygnięcia istotnego zagadnienia prawnego podejmuje więc niedozwoloną w postępowaniu kasacyjnym próbę podważenia dokonanej przez Sąd drugiej instancji oceny dowodów oraz poczynionych na tej podstawie ustaleń faktycznych. Dodatkowo wskazuje na to zresztą argumentacja mająca potwierdzać oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, nawiązująca wprost do art. 233 § 1 k.p.c., który statuuje wszak zasadę swobodnej oceny dowodów, będącej domeną Sądów *meriti*, a nie Sądu Najwyższego, który – jak to zostało już wcześniej podkreślone – jest sądem prawa. Wymaga też podkreślenia, że w myśl art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą

być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, a zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, co oznacza, że w przypadku poddania skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpoznaniu musiałby uwzględnić owe ustalenia przy rozpatrywaniu podniesionych w skardze zarzutów naruszenia prawa materialnego, którego przepisy stanowiły wszak rzeczywistą podstawę rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym wyroku.

Końcowo, odnosząc się do drugiego z sygnalizowanych przez skarżącą problemów, nazwanych przez nią istotnym zagadnieniem prawnym, Sąd Najwyższy stwierdza z kolei, że problem ten nie może zostać uznany za istotne zagadnienie prawne w wyżej omówionym znaczeniu z tej przyczyny, że o ile faktycznie Sąd pierwszej instancji, zresztą w sposób bardzo ogólny i niepogłębiony, określił zgłoszenie się przez skarżącą do ubezpieczeń społecznych jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, o tyle podstawę rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym wyroku stanowiła ocena, że działania skarżącej miały jedynie pozorować prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej, gdyż w rzeczywistości działalność ta nie była prowadzona, a jedynym ich celem było uzyskanie dochodów w postaci zasiłku chorobowego i macierzyńskiego.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, że skarżąca nie wykazała potrzeby rozpoznania jej skargi kasacyjnej. Dlatego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji postanowienia.